

Vážení čtenáři,

předkládáme Vám naše zimní číslo časopisu Knihovna: knihovnická revue, jak jinak než s rozmanitým obsahem. Každý článek je z úplně jiné oblasti, a přesto dva jsou spojeny s tématem umělé inteligence (AI), dva zahrnují historickou tematiku a jeden historickou tematiku s přesahem do současnosti.

První článek popisuje právní výzvy a nové povinnosti, které přináší umělá inteligence (AI) do digitálních knihoven, a to jak v českém, tak evropském právním prostředí. Autoři zdůrazňují princip rovného přístupu k informacím, který je klíčový pro naplňování veřejnoprávního poslání knihoven. Text analyzuje právní důsledky hlavních činností digitálních knihoven, jako jsou digitalizace, online zpřístupňování (včetně elektronického půjčování a režimu děl nedostupných na trhu – DNNT) a vytěžování textů a dat (*text and data mining*, TDM), dále se věnuje klíčovým mechanismům, které jsou nezbytným základem pro digitalizační činnost (zákonná licence pro uchovávání kulturního dědictví umožňující sbírkovým institucím zhotovovat archivní a konzervační rozmnoženiny děl, která jsou součástí jejich sbírek ad.). Upozorňuje na případné potíže, které může přinést aplikace výzkumné licence na díla nedostupná na trhu (DNNT). V kontextu evropského nařízení *AI Act* článek analyzuje dopady dalších nástrojů umělé inteligence souvisejících s podporou vědeckého bádání (např. strojového překladu, interaktivního dotazovacího systému Q&A – *Question and Answer* či automatické sumarizace) a právním podmínkám jejich užívání. Upozorňuje na nové povinnosti knihoven v oblasti transparentnosti. V závěru nabízí strategická doporučení pro legální a etické využívání AI, s důrazem na otevřená řešení, ochranu dat a vzdělávání uživatelů.

Ve druhé studii nás autorka seznamuje s dosud neznámými kapitolami hudební historie Teplic 19. století. Představuje život a dílo Josefa Groha staršího a mladšího, otce a syna, kteří působili jako ředitelé kůru v teplickém děkanském kostele sv. Jana Křtitele. Podle dostupných archivních a dalších zdrojů líčí jejich životní osudy, které mnohdy nebyly vůbec jednoduché, jejich cestu k hudbě, hraní a komponování. Na základě pečlivého studia dobových pramenů přináší nový pohled na tehdejší hudební dění a vůbec poprvé uceleně představuje skladatelský odkaz obou osobností, který svým významem přesahuje hranice regionu.

Nerecenzovanou část začínáme shrnutím již tradičního (od roku 1998) celostátního průzkumu, který se věnuje mzdové, věkové a vzdělanostní struktuře zaměst-

nanců knihoven. V každém z výzkumů je nějaké oblasti věnována zvláštní pozornost – nyní jsou to jazykové znalosti, využívání umělé inteligence v knihovnické práci a systém dokumentů týkajících se personální práce. V průzkumu jsou také srovnávány veřejné a specializované knihovny.

Pokračujeme článkem představujícím knižní dar, který v roce 2022 získala Národní knihovna ČR od vlastivědného muzea z Vysokého nad Jizerou. Autor se zaměřuje na popis více než stovky starých tisků, které převzalo Oddělení rukopisů a starých tisků NK ČR. Součástí je samozřejmě i krátké představení vlastivědného muzea ve Vysokém nad Jizerou a jeho role při tvorbě a uchování tohoto významného daru. Autor se pak věnuje obsahovému a autorskému rozboru darovaného souboru a provenienční analýze dokumentů.

Další příspěvek popisuje jeden z klíčových momentů československého, ale i světového knihovnictví. Psal se rok 1926 a v Praze se konal mezinárodní knihovnický sjezd. Toto setkání bylo důležité nejen pro naše knihovnictví, ale i pro mezinárodní spolupráci knihoven. Do Prahy se sjely tehdejší knihovnické osobnosti z celého světa. U příležitosti tohoto setkání byl připraven také bohatý doprovodný program. Praha se po vzniku samostatného Československa stala centrem poválečného rozmachu knihoven a knihovnické myslí. Právě zde vznikla myšlenka založení Mezinárodní federace knihovnických spolků (IFLA), která byla ustavena o rok později v Edinburghu. Československo při jejím vzniku zastupoval Zdeněk Václav Tobolka, jeden z prvních členů výboru IFLA. Jemu je také věnována jedna z kapitol příspěvku.

Recenze je věnována dvěma publikacím s jednotící tematikou učícího knihovníka: Rozvoj kompetencí učícího knihovníka a Učící knihovnice, učící knihovník.

Číslo opět uzavírají Tipy z Knihovny knihovnické literatury a rubrika Novinky zahraniční knihovnické literatury. Ta tentokrát přináší anotace několika francouzských článků na témata spojená se zpřístupňováním digitálních audiovizuálních dokumentů v knihovnách: filmových děl, dokumentárních filmů a videoher. Jeden z příspěvků se zabývá vzděláváním knihovníků v oblasti kinematografie a audiovizuálních médií. Zajímavé jsou informace o francouzské akademické audiovizuální platformě pro vědu a výzkum *Canal-U*, důležitém zdroji pro instituce, které chtějí šířit a sdílet spolehlivý a vysoce kvalitní audiovizuální obsah. Platforma je podporována ministerstvem vysokého školství a vědy a obsah dostupný zcela bezplatně. Několik článků představuje zajímavé fondy a knihovny: Audiovizuální a multimediální sbírky v Muzeu letectví a vesmíru, Oddělení audiovizuálních médií Národní knihovny Francie (Bnf). Další přináší novinky týkající se povinného ukládání filmů a videí děl v BnF. Nechybí ani popis vývoje této oblasti ve Francii od 70. let 20. století po dnešek.

Za redakci Vám přeji úspěšný konec letošního roku a hodně zdraví a štěstí do roku následujícího.

Renáta Krejčí Salátová